

El temps que passa i el que resta

Carles Cabrera

La ciutat cremada (1976) d'Antoni Ribas (Barcelona, 1935 - 2007), amb Àngela Molina, Pau Garsaball, Adolfo Marsillach, Ovidi Montllor, Núria Espert, Mary Santpere o Josep Benet entre d'altri, duu per subtítol *Del desastre de Cuba a la Setmana Tràgica*. Enguany, amb motiu de la celebració del centenari d'aquest darrer esdeveniment —el més traumàtic de la història catalana del xx fins a l'esclat de la Guerra—, aquest film de caràcter netament històric, important sobretot pel fresc enciclopèdic que se n'esbossa com a teló de fons, ha estat projectat novament a la Filmoteca de Catalunya.

Ribas, el seu director, havia debutat amb l'adaptació de la peça de Martín Recuerda *Las salvajes en Puente San Gil* (1967). Després presentà *La otra imagen* (1973) al Festival de Canes, i el següent metratge és ja *La ciutat cremada*, que significà el primer succés de públic del cinema català un cop finalizada

la llarga nit de la Dictadura i que suposà el moment més dolç de la trajectòria del director. Altres films posteriors són l'aplec d'entrevistes *Catalans Universals* (1978), la sàtira *El primer torero porno* (1985), *Dalí* (1990), sobre la vida del pintor, o *Terra de canons* (2000), un drama situat a cavall entre la Guerra dels Tres Anys i la no menys crua postguerra.

Catalunya es mostra descontenta amb el govern de torn de Madrid, el qual, per primer cop dels Decrets de Nova Planta de 1714 ençà, atorgaria, al llarg dels deu anys que s'escolen entre Cuba i la Setmana Tràgica, un primer marge de mobilitat autonòmica al Principat: es tracta de la Diputació de Barcelona de 1907, al front de la qual se situa Enric Prat de la Riba, una figura política de l'època que veiem a la cinta convertit en personatge, de la mateixa manera que ens retrobem amb altres membres de l'espectre polític com Francesc Cambó, el doctor Robert

o Alejandro Lerroux. El més honorat de tots plegats és el doctor Robert, que acaba dimitint per mor del caciquisme imperant, mentre que l'altre extrem el representa Lerroux, l'emperador del Paral·lel, tan exagerat que el personatge fins i tot arriba a resultar còmic a l'espectador.

En començar *La ciutat cremada*, els homes tornen desfets, derrotats i anímicament desanimats de la Guerra de Cuba. Però no tothom torna empobrit de Cuba. Frederic, per exemple, ve menant un auto, amb un termos de la nova Coca-Cola novaiorquesa i amb dòlars a la butxaca sabedor que les pessetes ja no valen res, perquè ha venut el negoci als estunidencs. Per ell, la fil·loxera, la Guerra i la pèrdua de les colònies han resultat positives per al país. En canvi, Pere, el seu germà, que s'hi contraposa com la nit al dia, que ha restat tot aquest temps a casa, s'ha empobrit i estan ben a punt d'embargar-lo. De res li servirà el concert econòmic que exigeix al govern espanyol. Però són els temps els que canvien, i no només Frederic, de manera que a la filla d'aquell, Remei, madura i lletjona, Pere se la trobarà al llit amb Joan, un soldat, i en enxampar-los, no tindrà més

remei que maridar-la-hi a pesar de la diferència social existent entre ells. Amb això entra un nou element important del metratge, bàsic per entendre el període, el conflicte social entre burgesia i proletariat, que conduí a la Setmana Tràgica i, en darrer terme, a la Guerra del 36.

Aviat es manifesta també la problemàtica que mantenen l'església i els republicans, que també desembocarà a la Guerra dels Tres Anys. El Partit Radical de Lerroux opta per l'ateisme —"aixequen la falda a les monges i eleveu-les a la categoria de mares" perorà en la seva sentència més famosa—, com també ho fan comunistes i anarquistes, i els membres del matrimoni s'apel·len ara com a 'companys', que és com anomena el mateix Lerroux els cambrers dels ferrocarrils. Només el decés del poeta Verdaguer el 1902, conegut popularment arreu com mossèn Cinto, és capaç d'aplegar tots els catalans davant el dol, també perquè el tracte denigrant que infringí l'església a Verdaguer, desperta la inclinació dels anticlericals vers mossèn Cinto.

Com que Pere tem que el nuvi vagi al darrere de l'ailota pels quartos, li ho amolla clarament, i Josep, que s'ofèn, decideix prescindir de l'ajuda dels sogres de tal manera que Remei entra en contacte amb el món de la classe treballadora. Uns obrers que treballen més hores que un rellotge, que tenen les dones i els infants també escarrassant-se en condicions pèssimes, i que veuen el cel obert en les grans utopies esquerranes que nasqueren al segle XIX, com l'anarquisme. Per això, estudien esperanto, l'idioma internacional, per tal com els obrers no tenen pàtria i s'han d'agermanar contra uns patrons que, segons ells, s'amaguen al Principat sota la disfressa del catalanisme burgès. Aquest obrerisme de vegades es manifestava en accions violentes, i Josep participa en el descarrilament d'un tramvia, però l'alliberen mercès a la intervenció del seu sogre, i com que ja s'ha convertit en pare de família, deixa la lluita i entra a fer amb la família de la dona.

Arran de la Setmana Tràgica de 1909, ens endinsem en la segona i darrera meitat del film. La gent que tenia diners, si pagava, podia alliberar llurs fills d'anar a la Guerra del Marroc, però Josep, que ara ja té un fill en edat de combatre, li ha d'enviar perquè aquest hi vol lluitar voluntàriament. Però els catalans pobres, que no tenen més alternativa que veure'ls partir a un conflicte armat que no té res a veure amb Catalunya, organitzen una vaga i la porten votada a l'església, que associen amb els poderosos. S'incendien així els primers convents i esglésies: els capellans i monges s'han de refugiar a les cases, mentre s'organitzen les barricades pels carrers amb pedres, andròmines i mobles vells. A Madrid, per tal que la taca d'oli no s'estengués per tot l'Estat, estigmatitzaren ben prest la vaga com una maniobra separatista, mentre que els revoltats intentaren implicar-hi tota la província. Reforçats amb tropes dutes de fora, els militars encerclaren i finalment sufocaren definitivament una rebel·lió en què Josep, com quan era jove, com si el temps no s'escolés per a ell, se situà novament del costat dels rebels. ■

